

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK 80=16`01-05JAG+MIS
Pregledni članak
Review

.....
LJUDMIL SPASOV
Univerzitet "Sv. Kiril i Metodij" vo Skopje
Filološki fakultet "Blaže Koneski"
ljspasov@ukim.edu.mk

Primljeno: 18. 03. 2024.

Prihvaćeno: 22. 04. 2024.

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/94kl4c1knm>

JAGIĆ I MISIRKOV - JEDAN NASPRAM DRUGOGA ILI: I JEDAN I DRUGI?

Tijekom čitanja i višestrukog iščitavanja knjige Krste Misirkova *Za makedonckite raboti (O makedonskim stvarima, Liberarnij klub, Sofija, 1903)*, koja predstavlja osnovu makedonske nacionalne i jezične emancipacije u 20. stoljeću, uvidio sam da se Misirkov u svojoj argumentaciji bez prestanka poziva na djelo Vatroslava Jagića, kao i na djela Jana Baudouina de Courtenaya, Franca Miklošića i inih. Postoji podatak da je dolazilo i do osobnih susreta Misirkova i de Courtenaya, no ne znamo za susrete s ostalima pa tako ni za njegov susret s Jagićem. Misirkov je bio zagovornik Jagićevih stavova, prema našem mišljenju, iz najmanje dvaju razloga: Jagić je u ono vrijeme izniman autoritet u slavistici, osobito južnoj slavistici, on je i autor makedonske teorije o govornoj osnovici crkvenoslavenskoga jezika, no Jagić također zagovara tezu da se slavenski dijalekti predstavljaju kao "kružići" u jezičnom slavenskom kontinuumu. Upravo prema toj tezi Misirkov izvlači svoju tezu o samostalnosti makedonskih dijalekata te makedonskog jezika kao dijasistema. U ovom se radu afirmira načelo, u okviru moguće argumentacije, da Jagićev rad, osim za bugaristiku i kroatistiku, ima iznimnu povijesnu važnost upravo i za proučavanje makedonistike.

Ključne riječi: Vatroslav Jagić; Krste Misirkov; slavistika; južna slavistika; kroatistika; bugaristika; makedonistika.

1. IŠČITAVANJE TEORIJSKE OSNOVE DJELA ZA *MAKEDONCKITE RABOTI* (O *MAKEDONSKIM STVARIMA*) KRSTE MISIRKOVA

Ovaj rad polazi od ovih pretpostavki:

1. Da je Vatroslav Jagić (6. 7. 1838., Varaždin – 5. 8. 1923., Beč) bio vrhunski autoritet u južnoj slavistici i slavistici uopće na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. U tom je smislu pozivanje na njegovo djelo značilo ozbiljan oslonac za ideje autora koji su ga citirali ili se na njega pozivali.
2. Da je Krste Misirkov (18. 11. 1874., Пoстoл /Πέλλα, do 1926., Άγιοι Απόστολοι do 1975. Παλαιά Πέλλα, sada; na turskom: Alaklise/ – 26. 7. 1926., Sofija), čovjek koji se u ono vrijeme deklarirao kao Makedonac i koji je autor programske knjige makedonskog suvremenog preporoda. Možemo dodati da je on i obilježio epohu duhovne i kulturne obnove, duhovne i kulturne emancipacije makedonskoga jezika, stvorio njegovu prvu standardizaciju. Braneći svoje teze, nužno se pozivao na Jagića, njegovo djelo i teorijska gledišta.

Ovo temeljim na sljedećem zaključku Stjepana Damjanovića: “Dopunjujući Jagićev pokušaj diobe, mogli bismo reći da se povijest slavistike dijeli na dva velika razdoblja. Prvo od njih ima četiri podrazdoblja (Dobrowski-Šafarik-Miklošič-Jagić) i završava Jagićevim odlaskom, a drugo traje otad do naših dana. U prvom razdoblju slavistika je cjelovita disciplina, a središnje mjesto u proučavanjima ima staro(crkveno)slavenski jezik; u drugom razdoblju razvijaju se discipline koje u središte zanimanja stavljaju pojedine slavenske jezike i književnosti (rusistika, bohemistika, polonistika...)”.¹ Prema tomu, jasno je da se Misirkov poziva na drugo razdoblje (južne) slavistike. Jagić je bio cijenjeni i uvaženi znanstvenik, mora se reći da je već u svoje vrijeme slovio za “patrijarha slavistike”.²

S druge strane vidimo tada relativno mladog, neafirmiranog slavista, no i borca za novi makedonski književni jezik, za novu makedonsku kulturu, može se reći i političkog entuzijasta, Krsta Misirkova, koji se, dokazujući svoja gledišta o samostalnosti makedonskog jezika, usrdno pozivao na Jagića i njegovo djelo. U tom smislu Blaže Ristovski ističe za nas zanimljiv podatak da se u beogradskom tjedniku *Štampa* bilo izvijestilo o predavanju Misirkova koji nastoji da se u okviru Mircštegskih

¹ Stjepan DAMJANOVIĆ, “Jagićeve ocjene Miklošičevih djela”, *Izabrani filološki radovi*, Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje, Cetinje, 2019., 105-114.

² Usp. Stjepan DAMJANOVIĆ, *Opširnost bez površnosti. Podsjetnik na život i djelo V. Jagića*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1988.; Stjepan DAMJANOVIĆ, “Vatroslav Jagić o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom”, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, Varaždin, 2014, 25, 107-113. Naglasak je da se točno u posljednjem radu vidi Jagićeva briga za nacionalnu južnu slavistiku, te za emancipaciju domaćih jezičnih idioma te domaće/nacionalne kulture.

³ Blaže RISTOVSKI, *Krste P. Misirkov*, Kultura, Skopje, 1966., s. 318-319.

reformi (*Mürzsteg Reform Programme*) omogućiti stvaranje jedne nove države i nove južnoslavenske nacije. Misli se pritom na Makedonce. Tjednik zaključuje "da će ovo bez sumnje biti u korist, odgovarati, programu Vatroslava Jagića (...)", što sa svoje strane sugerira da se Jagić posredno zalagao za ovakvo rješenje". Upravo u ovome vidimo i važnu, drugu stranu Jagićeve kulturne akcije: u zajedništvu južnoslavenskih naroda treba isticati i njihove posebnosti. Nažalost, dosad ne raspolažemo Jagićevim osvrtom na ovu Misirkovljevu knjigu.⁴

Na temelju pročitanih Jagićevih spisa zaključujemo da njegovi pogledi na jezičnu posebnost i/ili jezično zajedništvo osobito u odnosu na južnoslavenski svijet korespondiraju s epohom u kojoj je živio i djelovao.

S jedne strane on južnoslavenski svijet prihvaća kao jezičnu te kulturnu ukupnost (što možemo postaviti na valove mladogramatičara), dok s druge, u njegovim radovima nailazimo na mnogo suvremenija shvaćanja za ono vrijeme, što ga zbližava sa strukturalizmom. Fasciniranost K. Misirkova osobnošću V. Jagića prije svega se temelji na Jagićevu uvažavanju autonomije južnoslavenskih jezika i kultura u njihovoj ukupnosti.

Nije suvišno naznačiti u dopuni prethodnoga da su za kroatistiku reprezentativna ova Jagićeva djela: *Gramatika jezika hrvatskoga*, 1864; *Primjeri starohrvatskoga jezika iz ćirilskih starina*, I–II, 1864–66; *Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga*, 1867. Za Makedonce je od osobita značenja njegova studija: *Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache*, 1900., gdje on razvija "makedonsku teoriju" dokazujući da je (staro)crkvenoslavenski jezik nastao na jugu slavenskoga svijeta, na području Makedonije.⁵ S obzirom na teme povezane s makedonskom i bugarskom slavistikom, dodajem da Jagić tiska i kritička izdanja Zografskoga, Marijinskoga, Dobromirova evanđelja, potom i Bolonjskoga psaltira.⁶

2. KROATISTIKA I (JUŽNA) SLAVISTIKA U JAGIĆEVIM OČIMA

Jagić je iznimno blizak kolega, prijatelj i suradnik s bugarskim slavistom Ljubomir Miletićem.⁷ Jednu od tema na kojoj su surađivali čini problematika južnih

⁴ Krste P. MISIRKOV, *Za makedonckite raboti/On macedonian matters*, MANU, Skopje, 2003. Ova bibliografska jedinica pretpisak je knjige K. P. MISIRKOV, *Za makedonckite raboti*, Liberajni klub, Sofija, 1903. i tiskana je povodom stote godišnjice prve naklade.

⁵ V. : Stjepan DAMJANOVIĆ, "Kroatistika i slavistika", *Tabula*, 15, Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2018., 35-44.

⁶ U vrijeme svojega djelovanja, no i poslije, Jagić slovi za glavnog autoriteta u južnoj slavistici, a i u cijeloj slavistici. Njegov se *Archiv für slavische Philologie* (1875–1920), smatra temeljnim časopisom u razvitku slavistike: Isto, 35-44.

⁷ O tome opširno u knjizi Dalibora JOVANOVSKEG, *Ljubomir Miletić (1863-1937)*, Filozofski fakultet Sveučilišta "Sv. Kiril i Metodij" u Skopju, Skopje, 2015.

makedonskih narječja. Iako su, na prvi pogled, obojica suglasni da ovi dijalekti pripadaju bugarskome jeziku, Jagić razmišlja i drugačije, smatrajući da makedonski južni dijalekti mogu biti prihvaćeni kao osobit dijasistem. Govoreći o ovome, valja upozoriti na studiju Dalibora Brozovića.⁸

3. MISIRKOV ZASNIVA SVOJU TEZU O POSEBNOSTI MAKEDONSKOGA JEZIKA NA OSNOVI JAGIĆEVA TEORIJSKOG PRISTUPA O POSEBNOSTI SLAVENSKIH DIJASISTEMA

Prije detaljnijeg bavljenja temom slijedi kraći opis lika i djela Krste Misirkova. Najviše je o njemu pisao makedonski povjesničar i filolog Blaže Ristovski. U tom smislu vrijedi pročitati njegovu osnovnu monografiju *Krste Misirkov (1874-1926)*.⁹ U cjelini znanstveni rad B. Ristovskoga zasniva se na proučavanju razvitka makedonske nacionalne misli u odnosu na povijest, politiku, kulturu, folklor, književnost, jezik i slično. Između autora ovog rada i akademika Ristovskog bilo je i prilične suradnje, u tom pogledu kritičkog razmišljanja, no i suglasja. Akad. Ristovski i drugi, npr. Blaže Koneski, ističu da je ova knjiga Misirkova prva cjelovita studija napisana makedonskim književnim jezikom početkom 20. stoljeća. Sam Misirkov ističe na više mjesta da “jezik njegove knjige za njega predstavlja novi makedonski književni jezik i njegovu pisanu formu u pogledu pravopisa”.¹⁰

Uzimajući u obzir da je konačna standardizacija makedonskoga suvremenog standardnog jezika provedena 1945. godine, postavlja se teza da je Misirkov svojom knjigom napravio zapravo “prvu standardizaciju makedonskoga suvremenog jezika još 1903. godine, a da je 1945. godine provedena konačna standardizacija”.¹¹ S ovom se tezom Ristovski složio.

Misirkov se opredjeljuje za ova standardološka načela: dijalektna se osnova nalazi u središnjim makedonskim slavenskim govorima, onima zapadne Makedonije na području Bitole, Prilepa, Velesa; pravopis se temelji na fonološkom principu; leksik treba uzimati iz svih makedonskih narječja.¹²

⁷ O tome opširno u knjizi Dalibora JOVANOVSKEG, *Ljubomir Miletić (1863-1937)*, Filozofski fakultet Sveučilišta “Sv. Kiril i Metodij” u Skopju, Skopje, 2015.

⁸ Dalibor BROZOVIĆ, “Vatroslav Jagić i bugarske teme”, *Odnosi Hrvata i Bugara od X. do XIX. stoljeća*, Hrvatsko-bugarsko društvo – Zagreb, Zagreb, 2003., 121-125.

⁹ Puni naslov knjige B. RISTOVSKOGA: *Krste P. Misirkov (1874-1926), Prilog kon proučuvanje na razvitokot na makedonskata nacionalna misla*, Kultura, Skopje, 1966.

¹⁰ MISIRKOV, 1903.

¹¹ Ljudmil SPASOV, *Pogled vo minatot – izbrani temi od istorijata na makedonskiot jazik/A historical Survey of the of the Macedonian written Language*, Pagoma pres, Skopje, 2018., 41 – 44.

¹² Isto, 43.

Prilikom zadnjih čitanja dotične Misirkovljeve knjige *Za makedonckite raboti* (*O makedonskim stvarima*), iznjedrio se novi pogled, kroz koji se pokazalo da Misirkov, argumentirajući svoje navode i zaključke o posebnosti makedonskog jezika, to čini služeći se izravno Jagićevim teorijskim pristupom.

Misirkov se dakle poziva na u ono vrijeme najvećeg autoriteta u slavistici. Vidi se da je temeljito proučio Jagićevo djelo, da njegova saznanja primjereno koristi te da Jagićev teorijski pristup predstavlja za njega osnovni oslonac.

Ova problematika dosad nije na značajan način proučavana u makedonskoj znanosti. Čini se da je dosad najbolju studiju o Vatroslavu Jagiću i makedonskom nacionalnom pitanju napisao Hristo Andonov Poljanski 1981. godine.¹³ Ovom prilikom na to upozoravamo komentirajući dijelove Misirkovljeve knjige gdje se spominje Jagić.

4. POLAZNE TOČKE MISIRKOVLJEVE KNJIGE

“Сега веќе имат предстаители од науката како проф. проф. И. А. Бодуен-де-Куртене, П. А. Лавров и В. Јагич, кои гледаат на македонските наречииа, како на одделен предстаител’ на словенската фамилија од јазици”.¹⁴

(Sada već postoje znanstvenici kao što su profesori Baudouin de Courtenay, P. A. Lavrov i V. Jagić koji gledaju na makedonska narječja kao na zasebnog predstavnika slavenske jezične porodice.)¹⁵

Već u početku, kada razmatra pitanje budućega makedonskog standardnog jezika, Misirkov se dakle poziva na znanstvene autoritete među kojima Jagić ima izniman položaj.

5. LANAC KARIKA ZASEBNIH NARJEČJA

“Једни историци и филолози тврдат, оти јужните словени, уште до дојдуаин’ето нивно на Балканцију полуостров, се разликуале по меѓу себе (...) Така тврдија Копитар, Миклошич и Шафарик. (...) Сите словени, подајници на србската држаа, се велеле на место словени – срби, а на хрвацката држаа – хрвати. Така учат проф. Јагич, а заједно со него и негоите ученици. Тој и на сегашните јужно-словенски јазици не гледат, како на три целини, точно

¹³ Hristo ANDONOV POLJANSKI, “Vatroslav Jagić za Makedonija i za makedonskoto nacionalno prašanje”, *Odbrani dela*, Misla, Skopje, 1981., 216 – 248.

¹⁴ Ovdje predložujem izvorni književni jezik K. Misirkova iz njegove knjige *Za makedonckite raboti*. Taj jezik pokazuje prve osobine standardizacije makedonskoga jezika. Prvo navodim original na makedonskome, a potom prijevod na hrvatski.

¹⁵ MISIRKOV, n. dj., 87.

разграничени, а како на верига дробни наречија, кои шчо се сливаат једно во друго, како шчо влизаат колцата во веригата, од једна страна во једното саседно, а од друга – во другото саседно колце“.¹⁶

(Neki povjesničari i filolozi tvrde da su se južni Slaveni, još od svoga dolaska na Balkanski poluotok, međusobno razlikovali (...). Tako su tvrdili Kopitar, Miklošič, Šafařík. (...) Svi Slaveni, podanici srpske države, nazivali su sebe umjesto Slavenima – Srbima, dok su se podanici hrvatske države nazivali Hrvatima. Tako nas uči prof. Jagić, a skupa s njim i njegovi učenici. On i sadašnje južnoslavenske jezike ne smatra trima cjelinama, točno razdijeljenima, već lancem sitnih/malih narječja koja se slijevaju jedno u drugo, kao što se karike nižu u lanac.)

Ovdje je očigledan mladogramatičarski teorijski pogled o lancu karika ili narječja koja ulaze jedno u drugo, zasvjedočen u poznatoj onodobnoj teoriji valova.

6. INOVACIJSKI ČVOROVİ

“Сега да видиме, дали од гледиште на другата, т.е. Јагићевата теорија за образуаи’е на јужно-словенцките народности, можат да се објаснит постааи’ето, при сегашните политични прилики, на једна ноа македонска словенска народност?”

(Pogledajmo sada može li se s gledišta neke druge, zapravo Jagićeve teorije o formiranju južnoslavenskih naroda, objasniti nastajanje, u suvremenim političkim prilikama, jedne nove makedonske slavenske narodnosti /nacije/.)

“Јагич ни велит, јужно-словенцките јазици да сет и да биле верига од наречија; исто така, сите јужни словени, до образуаи’ето на бугарската, србската, хрватската и словенската држаа, да се велеле со једно име – словени. На протежеи’ето на таја верига, као да се образуале 4 јаки возли, т.е. држаи, спроти силата, шчо је имаа, кога се оброзуаа,¹⁷ си њ разделија сите колца – племии’а и наречија на јужно-словенската етнографска верига и и крстија со нивното име“.¹⁸

(Jagić kaže da su južnoslavenski jezici bili, a i sada su, lanac sastavljen od narječja; dok su, isto tako, svi južni Slaveni, do formiranja bugarske, srpske, hrvatske i slovenske države, nazivali sebe jednim imenom – Slavenima. Dužinom toga lanca čini se da su se formirala četiri izrazita čvora/središta, to jest države, prema snazi koju su imale, te su podijelile sve karike na plemena i narječja južnoslavenskoga etnografskog lanca i nazvale ih njihovim imenima.)

¹⁶ MISIRKOV, n. dj., 103.

¹⁷ *оброзуаа*, *zati*pak, *treba*: *образуаа*.

¹⁸ MISIRKOV, n. dj., 106.

Na ovome mjestu Misirkov komentira dvoje. Najprije raspravlja o načinu stvaranja upravnih središta kod južnih Slavena: bugarske, srpske, hrvatske i slovenske države. Potom ističe da su "te države podijelile sve karike na plemena i narječja južnoslavenskog etnografskog lanca". Zanimljivo je da se Misirkov objektivno oslanja na povijest, ne zamagljuje činjenice, no i implicira da društveno-povijesni kriterij nije jedini koji odlučuje kada jedan jezik postaje jezikom jednog etniciteta ili nacije. Tu se otvara put suvremenih, dvadesetostoljetnih tumačenja jezično-kulturoloških kriterija samostalnosti nacija i njihovih jezika.

7. JEZIČNO SREDIŠTE NASUPROT JEZIČNE PERIFERIJE

"Додава и заклучува: Ако источно-бугарцкото наречие се признаат за најтипично, то многу е тасно, оти самата географска далекост на македонскиот центар од него е доста да покажат, оти последниот не можат да бидат бугарски".¹⁹

(Dodaje i zaključuje: Prihvatimo li istočnobugarsko narječje kao najtipičnije, što je mnogima jasno, jer sama zemljopisna udaljenost makedonskog centra od njega dovoljno ukazuje da makedonsko to ne može biti, samim se time dovoljno upućuje na činjenicu da makedonski centar /zapadnomakedonsko narječje/ ne može biti bugarski.)

Ovaj zaključak implicitno svjedoči da je Jagićeva teorija pozicionirana na prijelazu između mladogramatičara i strukturalista.

Na ovome mjestu Misirkov ulazi u raspravljanje o makedonsko – bugarskome dijalektalnom kontinuumu i ističe da su makedonski i bugarski jezik različiti dijasistemi (sistemi dijalekata) koji imaju svoje središte i svoju periferiju.²⁰

8. ULOGA SREDIŠNJEG MAKEDONSKOG NARJEČJA

"И така централното македонско наречие е т еднакво далеко и от србо хрватиот и бугарскиот литературни јазици и можат да се разгледуат, како нешто одделно од ниф. Ке се речит, најдофме едно неутрално колце на веригата од наречия. Сега остаат да се решит, дали тоа неутрално колце стоит осамотено со одделна од дружите колца боја, или имат и друзи колца со истата или по блиска до неја, од колко до дружите, боја?"²¹

¹⁹ MISIRKOV, n. dj., 110.

²⁰ Dalibor BROZOVIĆ, "O dijalektologiji kao jezikoslovnoj disciplini", *Suvremena lingvistika*, Vol. 57-58 No. 1-2, Hrvatsko filološko društvo i Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2004., 1-12.

(Budući da je središnje makedonsko narječje jednako daleko u odnosu na srpsko-hrvatski i bugarski književni jezik, može se smatrati odvojenim od njih. Ovo označava da smo ukazali na jednu neutralnu kariku u lancu narječja. Sada preostaje ustanoviti posjeduje li ta karika svoju boju u odnosu na druge karike ili postoje druge karike s istom ili bliskom bojom?)

U ovom dijelu Misirkov jasno ističe da u lancu narječja postoji središnje makedonsko narječje jednako daleko od svih južnoslavenskih narječja i da je ono glavni predstavnik makedonskog dijasistema.

9. JAGIĆEVA KULTURNA AKCIJA I SVJETONAZOR MISIRKOVA

U beogradskom se tjedniku Štampa izvještava o predavanju Misirkova koji nastoji da se u okviru Mircštegskih reformi omogući stvaranje jedne nove države i nove južnoslavenske nacije, pritom misleći na Makedonce. Kao što smo već u uvodu ove rasprave istaknuli, Jagić se posredno zauzimao upravo za takvo rješenje.²²

Ovdje vidimo i važnu, drugu stranu Jagićeva kulturnog angažmana: u zajedništvu južnoslavenskih naroda valja isticati i njihove posebnosti.

Ristovski izvještava da je u siječnju 1904. godine Novaković pisao Jagiću o Misirkovljevoj knjizi i da je s ironijom komentirao kako je knjiga "kuriozum". Ovakav pristup može se i razumjeti uzmemo li u obzir političke i vojne namjere Kraljevine Srbije o širenju na jug Balkanskoga poluotoka. Ristovski nije naišao na odgovor na ovo pismo, što ne znači da ono ne postoji.²³

10. JAGIĆ KAO POTICATELJ NACIONALNOG SEPARATIZMA U SLAVENSKOJ AUSTRIJI

Ristovski navodi vrlo zanimljiv podatak za našu temu, a to je da je tijekom srpnja 1905. godine osnovan Makedonsko-albanski komitet za preporod dvaju naroda pod pokroviteljstvom "slavenske Austrije". Predsjednik toga komiteta bio je državni savjetnik Zemaljske vlade Kosta Hörmann, tvorac "bosanskog jezika blagoslovom slavista Jagića".²⁴

Ristovski dalje komentira da je Misirkov ovakve inicijative smatrao poticajnim čimbenicima nacionalnog separatizma 1905. godine. Ovo se argumentira i u radu S. M. Newerkle²⁵ o multilingvizmu u Habsburškoj Monarhiji.²⁶

²¹ MISIRKOV, n. dj., 112.

²² RISTOVSKI, n. dj., 318/319.

²³ RISTOVSKI, n. dj., 330.

²⁴ RISTOVSKI, n. dj., 400.

11. ZAKLJUČCI:

1. Misirkov preuzima Jagićevu tezu da u južnoslavenskom jezičnom kontinuumu postoje jezični dijasistemi odvojeni od drugih kao karike međusobno vezane u lancu.
2. Misirkov prihvaća i Jagićevu tezu, koju su afirmirali strukturalisti, lingvisti oko Praškog lingvističkog kruga i ini, da u svakom odvojenom južnoslavenskom dijasistemu postoji jezični inovacijski centar te jezična periferija, koja, sa svoje strane, može biti jezični centar drugom južnoslavenskom dijasistemu.

POPIS LITERATURE

- 1/ Hristo ANDONOV POLJANSKI, "Vatroslav Jagić za Makedonija i za makedonsko-to nacionalno prašanje", *Odrani dela*, Mislal, Skopje, 1981., 216 – 248.
- 2/ Dalibor BROZOVIĆ, "O dijalektologiji kao jezikoslovnoj disciplini", *Suvremena lingvistika*, Vol. 57-58 No. 1-2, Hrvatsko filološko društvo i Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2004., 1-12.
- 3/ Dalibor BROZOVIĆ, "Vatroslav Jagić i bugarske teme", *Odnosi Hrvata i Bugara od X. do XIX. stoljeća*, Hrvatsko-bugarsko društvo – Zagreb, Zagreb, 2003., 121-125.
- 4/ Stjepan DAMJANOVIĆ, *Opširnost bez površnosti. Podsjetnik na život i djelo V. Jagića*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1988.
- 5/ Stjepan DAMJANOVIĆ, "Vatroslav Jagić o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom", *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, Varaždin, 2014, 25, 107-113.
- 6/ Stjepan DAMJANOVIĆ, "Kroatistika i slavistika", *Tabula*, 15, Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2018.
- 7/ Stjepan DAMJANOVIĆ, "Jagićeve ocjene Miklošićevih djela", *Izabrani filološki radovi*, Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje, Cetinje, 2019.
- 8/ Dalibor JOVANOVSKI, *Ljubomir Miletić (1863-1937)*, Filozofski fakultet Sveučilišta "Sv. Kiril i Metodij" u Skopju, Skopje, 2015.
- 9/ Krste P. MISIRKOV, *Za makedonckite raboti/On macedonian matters*, MANU, Skopje, 2003. Ova bibliografska jedinica predstavlja reprint knjige K. P. MISIRKOV, *Za makedonckite raboti*, Pečatnica na Liberajnij klub, Sofija, 1903.

²⁵ Stefan Michael NEWERKLA, "Reconstructing multilingualism in the Habsburg state: lessons learnt and implications for historical sociolinguistics" *Sociolinguistica*, vol. 36, no. 1-2, 2022, pp. 151-167. (<https://doi.org/10.1515/soci-2022-0014>, preuzeto: 16. 3. 2024).

²⁶ *Usp. Sociolinguistica* <https://doi.org/10.1515/soci-2022-0014> (preuzeto: 16.3.2024).

- 10/ Stefan Michael NEWERKLA, "Reconstructing multilingualism in the Habsburg state: lessons learnt and implications for historical sociolinguistics" *Sociolinguistica*, vol. 36, no. 1-2, 2022, pp. 151-167. (<https://doi.org/10.1515/soci-2022-0014>, preuzeto: 16.3.2024.)
- 11/ Blaže RISTOVSKI , *Krste P. Misirkov*, Kultura, Skopje, 1966.
- 12/ Ljudmil SPASOV, *Pogled vo minatoto – izbrani temi od istorijata na makedonskiot jazik/A historical Survey of the of the Macedonian written Language*, Pagoma pres, Skopje, 2018.

SUMMARY

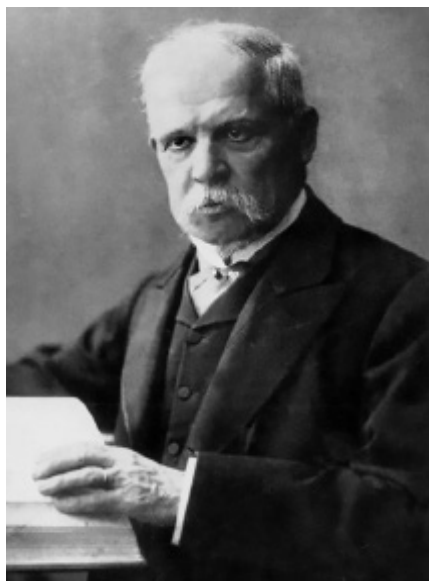
JAGIĆ AND MISIRKOV – IN RELATION TO EACH OTHER, OR INDIVIDUALLY EACH?

While reading and rereading Krste Misirkov's *Za makedonckite raboti* ('On Macedonian Matters', Liberarnij klub, Sofija, 1903), which represents the basis of the Macedonian national and linguistic emancipation during the 20th century, I became aware of the fact that Misirkov's argumentation over and over relies on Vatroslav Jagić's work, as well as the work of Jan Baudouin de Courtenay, Francè Miklošič and others. There are implications that Misirkov also had personal encounters with de Courtenay, but we do not know for meetings with the others, including with Jagić. Misirkov advocated Jagić's ideas, according to my opinion, for two reasons: Jagić was at that time an exceptionally respected authority of Slavic studies, especially of South Slavic studies, and he was the author of the "Macedonian theory of the origin of Church Slavonic". But Jagić also advocates the thesis that Slavic dialects constitute "pieces" of the Slavic speech continuum. This thesis, in particular, triggered Misirkov to conclude that the Macedonian dialects and the Macedonian language as a diasystem are independent and not part of other Slavic languages. In this contribution, I argue that Jagić's views not only concern the study of Bulgarian and Croatian, but they also represent a considerable significance for the study of Macedonian.

Key Words: Vatroslav Jagić; Krste Misirkov; Slavic studies; South Slavic studies; Croatian studies; Bulgarian studies; Macedonian studies.

Slika 1

Vatroslav Jagić (6. 7. 1838., Varaždin – 5. 8. 1923., Beč)

Slika 2

Krste Misirkov (18. 11. 1874., Пoстoл (Πέλλα, do 1926., Άγιοι Αποστόλοι do 1975.
Παλαιά Πέλλα, sada; na turskom: Alaklise, Αλακλισε) – 26. 7. 1926., Sofija)

Slika 3
Knjiga K. P. Misirkova

